

Pozycja odmiany medialnej wśród innych odmian językowych polszczyzny

Małgorzata Kita

Wspólnoty językowe tworzą odmiany językowe, a podmiot mówiący sięga do nich. Kilkadziesiąt lat temu Karol Dejna zadał zaskakujące na pozór i prowokacyjne pytanie: *Ile mamy języków polskich?*¹. W istocie jest to pytanie bez odpowiedzi, równie trudne, jak inne pytanie – o liczby w języku, np. ile istnieje w świecie języków? ile jest słów w języku polskim? Choć liczba odmian językowych pozostaje enigmą, trzeba odnotować, że istnieją one w polszczyźnie od wieków. Przykładowo już w poemacie Sebastiana Fabiana Klonowicza (1545–1602) pt. *Flis, to jest spuszczenie statków Wisłą i innymi rzekami do niej przypadającymi* (1595) znajdziemy passus potwierdzający szesnastowieczne intuicyjne obserwacje socjolingwistyczne dotyczące istnienia wyspecjalizowanego języka:

*258. Każde rzemieśło ma swoje zwyczaje
I każde przezwiska. Nawet i hultaje
Swe szpruchy mają.*²

Owe *szpruchy* to ‘sposoby mówienia’, z niem. *Sprüche*.

Pisarze różnych epok chętnie dają świadectwo istnienia dywersyfikacji językowej, literaturze przypada tu czasem status Stendhalowskiego zwierciadła obnoszącego się po gościńcu (mimetyzm językowy). Czasem literaci tworzą obrazy różnych języków (krecjonizm językowy)³ – mniej czy bardziej wierne oryginałowi, niekiedy bardzo wyraźnie przetworzone, a niekiedy wręcz stworzone przez autora. Jako przykład sięgania do pokładów języka ulicy, języka dołów społecznych i przestępczego podziemia można podać niedawno wydaną po raz pierwszy w formie książkowej powieść kryminalną

¹ K. Dejna, *Ile mamy języków polskich?* „Język Polski” 1980, nr 1, s. 30–43. Dwadzieścia lat później znajdziemy analogiczną konstatację dotyczącą języka francuskiego, zob. J.M. Klinkenberg, *Des langues romanes*, Paris–Bruxelles 1999, s. 29.

² S.F. Klonowicz z Sulimierzyc, *Flis to jest spuszczenie statków Wisłą i innymi rzekami do niej przypadającymi*, https://pl.wikisource.org/wiki/Flis_to_jest_spuszczenie_statk%C3%B3w_Wis%C5%82%C4%85/Tekst_poematu [dostęp: 9.01.2017].

³ Por. np. H. Wróbel, *Obraz języka mówionego w „Pamiętniku z powstania warszawskiego” Mirona Białoszewskiego* [w:] *O języku literatury*, red. J. Bubak, A. Wilkoń, Katowice 1981.

Gabrieli Zapolskiej *Kwiat śmierci: powieść kryminalna ze stosunków krakowskich w dwóch tomach*⁴, której bohaterowie ze środowiska przestępczego używają leksyki reprezentującej gwarę miejską środowiska marginesu społecznego.

Artykuł dotyczy usytuowania w zbiorze odmian językowych polszczyzny XXI w. odmiany medialnej, którą badacze dywersyfikacji języka polskiego uwzględniają od stosunkowo niedawna⁵.

Rudymenty badań nad odmianami językowymi

Fenomen wielości językowej w obrębie danego języka i komunikacji językowej w przestrzeni wyznaczonej zakresem tego języka stanowi oczywistość. W artykule przyjęto definicję odmiany językowej, którą sformułowała Urszula Żydek-Bednarczuk. Według badaczki „odmiana językowa to struktura globalna wyposażona w ponadgatunkowe właściwości, ale przynależna do określonej klasy, w której mamy uniwersalne schematy utrwalone w tradycji językoznawczej, ale tkwiące także w świadomości użytkowników języka. [...] Dla modelu komunikacji ważne są zjawiska znaczeniowe, powstające przy udziale języka oraz ramy sytuacyjne, w których się pojawiają. [...] Tak więc ramy sytuacyjne (radio, prasa, telewizja, Internet) są tworzywem dla różnych działań komunikacyjnych, a zarazem są ich kontekstem. W rezultacie wydzielenie odmiany medialnej warunkowane byłoby kryteria-

mi przynależnymi do komunikacji językowej i pozajęzykowej, występowaniem wzorców tekstowych charakterystycznych dla danej odmiany, kryteriami funkcji tekstu i wypowiedzi, typów sytuacji i interakcji, gatunków i ich odmian”⁶.

Wariancja językowa manifestuje się w kilku planach⁷:

- temporalnym, wariancja diachroniczna (fr. *diachronique*)
- geolingwistycznym (geograficznym), inaczej wariancja diatopiczna (fr. *diatopique*)
- społecznym, wariancja diastraticzna (fr. *diastratique*)⁸.

W toku rozwoju myśli o wariantowości dodano plan sytuacyjny – odpowiada mu wariancja stylistyczna/diafazyyczna (fr. *diaphasique*). Ponadto uznano, że w obrębie teoretyzowania wariantowości należałoby również uwzględnić dystynkcję między językiem mówionym a pisany. Zwykle jest ona umieszczana w obrębie wariancji sytuacyjnej.

Wariancja zachodzi na różnych poziomach językowych: fonetycznym, leksykalnym, morfosyntaktycznym – jakkolwiek z różnym natężeniem. Najmniej dostrzegalna jest na tym ostatnim, co nie oznacza, że jest on monolityczny językowo. Dotyka też poziomu pragmatycznego i stylowego, co zazwyczaj jest marginalizowane w omówieniach problemu.

Warto zdawać sobie sprawę z pluralizmu manifestującego się w przekazach językowych. Konsekwencją tego jest dwojaki podejście do wariantów językowych i odmian językowych

⁴ G. Zapolska, *Kwiat śmierci: powieść kryminalna ze stosunków krakowskich w dwóch tomach*, red. A. Janicka, oprac. P. Kowalczyk, Białystok 2015.

⁵ Szczegółowe charakterystyki tej odmiany, które czytelnik znajdzie w publikacjach przywoływanych w artykule, autorka pozostawia na uboczu.

⁶ U. Żydek-Bednarczuk, *Zmiany w zachowaniach komunikacyjnych a nowe odmiany językowe (odmiana medialna)* [w:] *Współczesne odmiany języka narodowego*, red. K. Michalewski, Łódź 2004, s. 99.

⁷ Trzy osie: przestrzeń, społeczeństwo, czas wymienia Jean-Marie Klinkenberg, *Des langues...*, dz. cyt., s. 29–30. Co istotne, typy wariancji są współzależne.

⁸ Zob. też W. Remysen, *Le français et la variation linguistique*, https://www.academia.edu/3647010/Le_fran%C3%A7ais_et_la_variation_linguistique [dostęp: 9.01.2017].

z punktu widzenia językowego, ale także z uwzględnieniem ich aspektu społecznego⁹.

Polskie zainteresowania dywersyfikacją językową mają bogatą tradycję: „Jeżeli odbiciem życia jednostki jest jej słownik, to odbiciem życia społeczeństwa są odmiany językowe” – stwierdza Antoni Furdal¹⁰.

Największe zainteresowanie budziły języki różnych regionów, konstytuujące dialektologię zarówno w wymiarze teoretyczno-metodologicznym, jak i empirycznym oraz korpusowym. Odmienność językową na tle społecznym zauważono przy badaniu gwary ochweśnickiej¹¹. Tu już widać łączenie badań językowych (głównie fonetycznych, leksykalnych i morfologicznych) z czynnikami socjalnymi. Nacisk na aspekt społeczny ulega wzmocnieniu w badaniach nad językami środowisk przestępczych¹².

Badacze koncentrowali się zatem na opisie „egzotycznych”, marginalnych, charakterystycznych, a właściwie wyróżniających się języków środowiskowych, głównie ich poziomowi leksykalnego. Charakteryzowano jednak poszczególne „języki” odrębnie, wrywkowo, uznając je za wyizolowane obiekty/przestrzenie komunikacyjne stanowiące fragmenty polszczyzny jako języka etnicznego.

Pierwszą próbę kompleksowego opisu dyferencjacji współczesnej (tj. w połowie XX w.) polszczyzny podjął Zenon Klemensiewicz¹³ i to jego niewielkie rozmiarami studium dało początek nurtowi badawczemu, który obiektem zainteresowania uczynił problematykę wielości „języków polskich” i ich mapowanie¹⁴. Ostatni całościowy opis uporządkowany według ściśle sprecyzowanych kryteriów stworzył w latach 90. XX w. Aleksander Wilkoń¹⁵. Radykalne zmiany, jakie w zakresie języka i jego używania dokonały się w kolejnych latach (zapoczątkowane przełomowym rokiem 1989 – historycznym także w wymiarze językowo-komunikacyjnym) jakkolwiek przyniosły wiele prac szczegółowych i analitycznych poświęconych problematyce wariacjonistycznej, niewiele wzbogaciły teorię odmian językowych. Trzeba jednak odnotować rewizjonistyczne (z łac. *revisio* – ‘ponowne widzenie’) propozycje Stanisława Gajdy¹⁶ i Aleksandra Kiklewicza¹⁷. Należy w tym kontekście szczególnie zaakcentować opinię Gajdy, który mówi o zauważalnym już od lat 70. XX w. wyczerpywaniu się potencjału modelu stratyfikacyjnego, co jest wywołane nie tylko zmieniającą się rzeczywistością językową, ale także rozwojem samej dyscypliny¹⁸.

⁹ Związek między zjawiskami językowymi i czynnikami społecznymi stanowi fundament lingwistyki wariacjonistycznej uprawianej przez Williama Labova.

¹⁰ Cyt. za: B. Jarosz, *O zasięgu słownictwa socjolektalnego w XXI wieku*, http://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/1120/1/BAJ_13_Jarosz.pdf [dostęp: 9.01.2017].

¹¹ W. Budziszewska, *Żargon ochweśnicki*, Łódź–Wrocław 1957.

¹² Np. H. Ułaszyn, *Język złodziejski*, Łódź 1951.

¹³ Z. Klemensiewicz, *O różnych odmianach współczesnej polszczyzny*, Warszawa 1953.

¹⁴ Stan badań znajduje się w m.in. *Przewodnik po stylistyce polskiej*, red. S. Gajda, Opole 1995; *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001; *Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Język polski*, red. S. Gajda, Opole 2001; *Współczesna polszczyzna. Wybór opracowań*, t. 2, *Warianty języka*, red. J. Bartmiński, J. Szadura, Lublin 2003; D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Wykłady ze stylistyki*, Warszawa 2008; *Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny*, red. E. Malinowska, J. Nocoń, U. Żydek-Bednarczuk, Kraków 2013.

¹⁵ A. Wilkoń, *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*, Katowice 1997. Tu też znajduje się omówienie wcześniejszych typologii.

¹⁶ S. Gajda, *Zróżnicowanie języka jako problem metodologiczny* [w:] *Spotkanie. Księga jubileuszowa dla Profesora Aleksandra Wilkonia*, red. M. Kita, B. Witosz, Katowice 2005.

¹⁷ A. Kiklewicz, *Odmiany języka* [w:] tenże, *Tęcza nad potokiem. Kategorie lingwistyki komunikacyjnej, socjolingwistyki i hermeneutyki lingwistycznej w ujęciu systemowym*, Łask 2010.

¹⁸ S. Gajda, *Zróżnicowanie języka...*, dz. cyt., s. 74.

Nowa odmiana językowa: odmiana medialna

Język w mediach w tradycyjnych typologiach odmian językowych w niewielkim stopniu przyciągał uwagę badaczy – co zresztą zrozumiałe. Jeśli się pojawiał, to jako odmiana publicystyczna czy odmiana dziennikarsko-publicystyczna¹⁹. Niezależnie jednak od braku uobecniania języka medialnego w przestrzeni języka polskiego związki języka i mediów masowych interesowały językoznawców. Dała temu wyraz Irena Bajerowa, kiedy w szkicu językoznawczym z 1980 roku stwierdzała stanowczo i jednoznacznie, że technika stanowi ważny czynnik ewolucji języka, jest bodźcem wywołującym zarówno szczególne, jak i ogólne zmiany językowe²⁰. Uczona przekonywała wówczas, by tworząc pełny, wielowymiarowy obraz determinacji zmian językowych, znaleźć w nim miejsce na uwzględnienie roli techniki²¹. Dwadzieścia lat później, w zarysowanej przez nią panoramie dwudziestowiecznej polszczyzny, pada propozycja (postawiona w trybie pytania), by najnowszy okres w jej dziejach nazwać medialną dobą historii języka polskiego, która następuje po 1939 r., stanowiącym kres doby nowopolskiej²².

W badaniach nad językiem w mediach przyjmuje się – choć niebezdiskusyjnie²³ – ist-

nienie językowej odmiany medialnej²⁴ (języka medialnego). Jak stwierdza Marian Bugajski, ma ona największy zasięg i oddziaływanie, spełnia różnorakie funkcje, a ich realizacja powoduje upowszechnienie języka potocznego i wzmacnia wulgaryzację²⁵. Ukształtowanie się odmiany medialnej potwierdzają też Urszula Żydek-Bednarczuk²⁶ i Małgorzata Kita²⁷.

Wydziela się jej cztery językowe (pod)odmiany: prasową, radiową, telewizyjną i internetową, przypominając, że dawniej były one kwalifikowane jako publicystyczne (to podejście przyjęte w zbiorowej syntezie dyskursu medialnego)²⁸. Także Bogusław Skowronek proponuje, by mówić o następujących prototypowych językowych odmianach medialnych, dodając do tego repertuaru odmianę filmową: (1) o prasowej odmianie medialnej, (2) filmowej odmianie medialnej, (3) radiowej odmianie medialnej, (4) telewizyjnej odmianie medialnej, (5) internetowej odmianie medialnej²⁹. Kryterium nadrzędne stanowi tu technologia, co przywodzi na myśl aforystyczne sformułowanie podtytułu klasycznej rozprawy Waltera Onga o wtórnej oralności: *słowo poddane technologii*³⁰.

Dominantami odmian medialnych są takie zjawiska technologiczne i ujęzykowane jednocześnie jak: internetyzacja, ideologizacja,

¹⁹ Zob. np. A. Markowski, *Polszczyzna końca XX wieku*, Warszawa 1992.

²⁰ I. Bajerowa, *Wpływ techniki na ewolucję języka polskiego*, Wrocław 1980, s. 60.

²¹ Tamże, s. 3–4.

²² I. Bajerowa, *Zarys historii języka polskiego 1939–2000*, Warszawa 2003, s. 158.

²³ Por. opinię D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Wykłady ze stylistyki*, dz. cyt., s. 35.

²⁴ Odmiana medialna jest zorientowana wokół osi sytuacyjnej.

²⁵ M. Bugajski, *Normatywista wobec problemów komunikacji językowej* [w:] *Norma a komunikacja*, red. M. Steciąg, M. Bugajski, Wrocław 2009.

²⁶ U. Żydek-Bednarczuk, *Zmiany w zachowaniach komunikacyjnych a nowe odmiany językowe (odmiana medialna)* [w:] *Współczesne odmiany języka narodowego*, red. K. Michalewski, Łódź 2004.

²⁷ M. Kita, *Czy istnieje medialna odmiana językowa?* [w:] *Transdyscyplinarność badań nad komunikacją medialną*. T. 1. *Stan wiedzy i postulaty badawcze*, Katowice 2012; M. Kita, *The 20th century: The era of media in the development of Polish language*. „Медиалингвистика. Международный научный журнал” 2015, № 3 (9). http://medialing.spbu.ru/upload/files/file_1443644877_1446.pdf [dostęp: 9.01.2017].

²⁸ *Przewodnik po stylistyce polskiej...*, dz. cyt.

²⁹ B. Skowronek, *Mediolingwistyka: wprowadzenie*, Kraków 2013.

³⁰ W. Ong, *Oralność i piśmienność: słowo poddane technologii*, tłum. J. Japola, Lublin 1992.

instytucjonalna dyferencjacja, odbiorcza dyferencjacja, aksjologizacja, tabloidyżacja oraz hybrydyżacja genologiczna³¹.

Pozycja odmiany medialnej

Dwudziestowieczne opisy konfiguracji odmian językowych wykorzystują infografikę jako formę syntetyzowania wyników badań i przemyśleń. By zwizualizować całościowy układ językowy, posługują się zwykle wykresem w postaci drzewa klasyfikacyjnego, stosując tym samym układ pionowy. Zgodnie z metaforą przestrzenną ma on eksplicytnie lub znajdujące się w prepozycji hierarchizowanie odmian: te w górze są ważniejsze (z różnych przyczyn) od tych umieszczonych niżej³².

Lektura wykresów może podążać w dwóch kierunkach: z góry w dół i z dołu w górę. Wilkoń – podobnie jak poprzednicy – swój zasadniczy wykład typologiczny prowadzi „od góry”, od odmian najbardziej ogólnych (abstrakcyjnych), dochodząc do „odmianek” (już użycie deminutywu jest tu wymowne) rodzinnych, czyli obecnych w „najmniejszej jednostce społecznej”, i indywidualnych, właściwych jednostce. Rangę poszczególnych odmian uporządkowanych w kierunku schodzącym wyznacza też pośrednio liczba i objętość poświęconych im tekstów naukowych.

Praca Wilkononia koncentrowała się na poszukiwaniu kryteriów wydzielenia odmian, ułożeniu ich w kilka poziomów i opisie właściwości foniczno-gramatycznych poszczególnych odmian. Autor, wprawdzie ostrożnie, ale jednak wprowadza też elementy tekstowe. Ważny jest również postulat przyjęcia optyki genologicz-

nej, tu bowiem, według Wilkononia, tkwi kognitywny potencjał badań nad dyferencjacją językową. W odniesieniu do odmiany medialnej w stan wiedzy o niej, zwłaszcza na płaszczyźnie genologicznej, wiele wniosła Maria Wojtak i jej bardzo inspirujące dzieło *Gatunki prasowe*³³. To także wielki zbiorowy wysiłek badaczy z różnych ośrodków, co dokumentuje partia *Dyskurs medialny* w cytowanej już syntezie *Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny*.

Dalej idzie Skowronek, propagator autorskiej koncepcji mediolingwistyki, który postuluje jej charakter trans- i interdyscyplinarny oraz zintegrowanie w procedurze badawczej.

Perspektywa, którą przyjęto w artykule, też ma charakter *od dołu*, ale ów *dół* znaczy tu co innego: dotyczy modelowego użytkownika języka, jednostkę żyjącą w określonym temporalnie i spacialnie społeczeństwie oraz komunikującą i komunikującą się z innymi.

Językowy habitat współczesnego Polaka stanowi przestrzeń komunikacyjna, w której centrum znajdują się takie „języki”³⁴:

- język potoczny
- język oficjalny/urzędowy (w rozumieniu konstytucyjnym)
- język angielski
- odmiana medialna.

A zatem porusza się on w przestrzeni policentrycznej.

Co przemawia za centralnym usytuowaniem odmiany medialnej – obok odmiany potocznej, urzędowej i języka angielskiego?

Język potoczny, przypomnijmy pogląd Jerzego Bartmińskiego, to „pierwszy w kolejności

³¹ B. Skowronek, *Medioznawstwo i lingwistyka transdyscyplinarna*, <http://www.ispan.pl/film-i-media-przeszlosc-i-przyszlosc-andrzej-gwozdz-magdalena-kempnapieniazpdf.pdf> [dostęp: 9.01.2017].

³² S. Gajda, *Zróżnicowanie języka...*, dz. cyt., s. 73.

³³ M. Wojtak, *Gatunki prasowe*, Lublin 2004.

³⁴ S. Gajda proponuje nowy model zróżnicowania języka – model komunikacyjny, uznając za podstawowe odmiany języka język literacki, gwary i („chyba także”) żargony, zob. S. Gajda, *Zróżnicowanie języka...*, dz. cyt., s. 78.

przyswajania wariant języka, ten, którego uczymy się jako dzieci i który potem długo jeszcze wystarcza nam do porozumiewania się w codziennych sytuacjach życiowych; język najprostszy, najbardziej konkretny, najbliższy³⁵. Wilkoń traktuje go także jako język o największym uzusie. Oba ujęcia dopełniają się, stanowiąc argument za tym, by uznać zasadność poglądu Bartmińskiego, który widzi w odmianie potocznej „centrum systemu stylowego języka”³⁶.

Uznanie języka polskiego jako urzędowego ma zakotwiczenie i usankcjonowanie w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.³⁷ Artykuł 27 stwierdza: „W Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski. Przepis ten nie narusza praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych”³⁸. A zatem osoba o polskim obywatelstwie – komunikując się z urzędami/w instytucjach państwowych w Polsce – stosuje język polski i wymaga, by językowa reakcja urzędu również dokonała się w tym języku. Co więcej, obywatel RP, komunikując się z urzędami Unii Europejskiej, także może używać urzędowego języka państwa polskiego.

Od 1 maja 2004 r. Polska jest członkiem Unii Europejskiej. Języki narodowe są w niej otoczone szacunkiem i ochroną, nie tylko w wymiarze emocjonalnym, ale także prawnym. Tym niemniej względy praktyczne uczy-

niły język angielski językiem wspólnym w komunikacji Europejczyków, co zapoczątkowała globalizacja (w tym m.in. globalizacja kulturowa). W drugim dziesięcioleciu XXI w. blisko połowa Polaków posługuje się tylko językiem polskim, ale też blisko połowa zna jakiś język obcy. Z badań przeprowadzonych w czerwcu 2015 r.³⁹ wynika, że najbardziej powszechnym w Polsce językiem obcym jest język angielski. Dowodzą też one, że znajomość języków obcych jest powszechniejsza wśród ludzi młodych, co ważne w kontekście tego artykułu, to bowiem ludzie młodzi przeważają też wśród użytkowników (nowych) mediów.

Wymagania rynku pracy i istnienie międzynarodowych korporacji wpływają na komunikację językową jej pracowników. Posługują się oni trzema odmianami językowymi; są to: 1. język rodzimy pracowników, czyli taki, jaki obowiązuje w kraju, w którym przedsiębiorstwo ma swój oddział; 2. język angielski – język, którym z reguły posługuje się, pracując w korporacji; 3. korpomowa (język korporacyjny) – słowa i zwroty powstałe na bazie słów z języka angielskiego⁴⁰.

W kontakcie profesjonalnym języka angielskiego i miejscowego powstała zatem korpomowa (*corpospeak*), w polskim przypadku nazwana *korpopolszczyzną* lub *Ponglish*. Jest to urzędowy język korporacji, który jest mieszanką słów i terminów polskich, angielskich oraz określeń branżowych. Ostatnia nazwa do

³⁵ J. Bartmiński, *Styl potoczny* [w:] *Współczesny język polski*, dz. cyt., s. 115.

³⁶ Tamże, s. 116.

³⁷ Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483.

³⁸ Zob. A. Wiltos, *Znaczenie art. 27 Konstytucji RP dla ochrony praw i wolności jednostki*, <http://www.marszalek.com.pl/przegladprawakonstytucyjnego/ppk16/08.pdf> [dostęp: 9.01.2017]; zob. też *Język polski jako język urzędowy*, <http://trybunal.gov.pl/rozprawy/komunikaty-prasowe/komunikaty-po/art/4084-jezyk-polski-jako-jezyk-urzedowy/> [dostęp: 9.01.2017].

³⁹ Na próbie ogólnopolskiej: reprezentatywna próba 1000 mieszkańców Polski w wieku 15 i więcej lat. *Znajomość języków obcych*, TNS czerwiec 2015 K.041/15, http://www.tnsglobal.pl/wp-content/blogs.dir/9/files/2015/06/K.041_Znajomosc_jezykow_obcych_O05a-15.pdf [dostęp: 9.01.2017].

⁴⁰ A. Szczypczyk-Klimek, *Mowa korporacyjna – zło konieczne czy niekonieczne?*, <http://www.frang.pl/mowa-korporacyjna-zlo-konieczne-czy-niekonieczne/> [dostęp: 9.01.2017].

niedawna była kojarzona wyłącznie z Polonią zamieszkującą kraje anglojęzyczne – głównie Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone Ameryki Północnej. Ten swego rodzaju koktajl językowy wykształcił się na potrzeby szybszej i bardziej efektywnej komunikacji⁴¹.

Odmiana medialna jest niezbędna w społeczeństwie medialnym⁴², które wykształciło się już w drugiej połowie XX w. W drugiej dekadzie XXI w. wchodzi w dorosłe życie pokolenie, któremu od dzieciństwa towarzyszą e-przedmioty (w tym e-booki, e-prasa, zmieniające doświadczenie lektury zapisanego papieru na lekturę z ekranu e-czytnika) i e-technologie. Dla tej generacji świat wirtualny stanowi habitat oczywisty i naturalny, co nie oznacza, że zawsze bezpieczny. To pierwsze pokolenie, które wyrosło z sieciowymi technologiami. Kontakt – tyleż bierny, co czynny – z językiem medialnym zaczyna się już w dzieciństwie, choć nieco później niż kontakt z językiem potocznym, a chyba równoległe z językiem angielskim. Ma on miejsce w wieku przedszkolnym, kiedy dokonuje się też inicjacja medialna.

Żyjąc w e-środowisku, współczesny Polak funkcjonuje też w medialnej dobie językowej. Język używany w komunikacji medialnej, zwyczajnie językowo-komunikacyjne stały się ważnym składnikiem kapitału kulturowego współczesnego człowieka, który zyskał status nowomediального *producer*a. Nie można też nie

dostrzec udziału języka angielskiego (*in toto* i w postaci zapożyczeń w komunikacji z użyciem języka polskiego) w nowym środowisku komunikacyjnym (asomatycznym, aspacjalnym, atemporalnym), jakim stały się nowe media.

Znajomość wymienionych odmian języka polskiego stanowi składnik tożsamości w wymiarze narodowym i (w znacznej mierze) pokoleniowej. Ich nieznanostwo ma konsekwencje w postaci wykluczenia ze wspólnoty: społecznego, kulturowego, cyfrowego.

Zakończenie

Przedstawione uzasadnienie uznania odmiany medialnej za konieczny składnik kapitału kulturowego i kompetencji językowo-komunikacyjnej współczesnego Polaka oraz składnik centrum polszczyzny XXI w. opiera się w części na danych pozajęzykowych. Wynika to ze sposobu opisu dyferencjacji językowej, przyjętego w tradycji językoznawczej.

Odmiana językowa, jeszcze niedawno słabo dostrzegalna w panoramie zróżnicowania polszczyzny, dynamicznie zajęła w niej ważną pozycję, wraz z błyskawicznym rozwojem mediów. Komunikacyjna ranga odmiany medialnej tkwi nie tylko w tym, czym są media i nowe media dla dzisiejszego człowieka-*producer*a. Nie tracąc statusu mediów, czyli pośrednika, stały się też one środowiskiem, w którym człowiek w XXI wieku przebywa i funkcjonuje – żyje.

⁴¹ Jego próbka, chyba nieco wyolbrzymiona, znajduje się w artykule prasowym: <http://polska.newsweek.pl/korpomowa-dla-poczatkujacych,107371,1,1.html> [dostęp: 9.01.2017].

⁴² Zob. S. Michalczyk, *Spoleczeństwo medialne: studia z teorii komunikowania masowego*, Katowice 2008.